

De levende geschiedenis van Namibië

'Madame, can I offer you some refreshments? Coffee, tea, or water? We have fresh juices, if you'd please. Some brandy perhaps?' Ik zit op een met fluweel beklede fauteuil naast een natuurstenen pilaar, in een ontvangstruimte die je in een classicistisch paleis van een Europese vorst zou verwachten. Op het moment dat de gastvrouw mij iets te drinken aanbiedt, blijkt alleen uit de drukkende hitte in de ruimte en de palmbomen die ik vanuit het raam kan zien, dat ik mij in het Namibische parlamentsgebouw bevind en niet in Schönbrunn of Versailles.

Manon Schouten
is historicus.

Afgelopen januari bezocht ik het Tintenpalast, zoals het Namibische parlamentsgebouw genoemd wordt, op uitnodiging van Gerson Uaripi Tjihenua. Ik was in Namibië voor archiefonderzoek en veldwerk, als laatste fase van het onderzoek voor mijn masterscriptie. Na anderhalve maand rondreizen en rondvragen met als doel zoveel mogelijk bronnen uit het land zelf in mijn studie op te nemen, concludeerde ik tevreden dat ik de boeken gelezen had die ik wilde lezen, dat ik de bronnen geanalyseerd had die ik wilde analyseren, en dat ik precies het type krantenknipsels opgesnord had dat ik in Namibië hoopte te ontdekken. Ik had inmiddels waardevolle relaties gelegd met een bonte verzameling mensen: van Duits-Namibische wetenschappers en Namibische studenten (zichzelf trots bestempelend als behorend tot 'the Herero tribe', 'the Damara nation' of 'the Ovambo of Namibia'), tot Zuid-Afrikaanse tuinmannen en

Indisch-Namibische predikanten. Wat echter nog miste in mijn aantekeningenboekje waren gedurfde of veelzeggende uitspraken van politici en onderdrukte groepen. Die kom je als jonge buitenlandse vrouw nu eenmaal niet zo snel en makkelijk tegen in Namibië.

Turbulente geschiedenis

Een week voordat ik de ruim twaalf uur durende vlucht terug naar Nederland zou nemen, ging ik voor de zesde en laatste keer op bezoek bij een alom bekende boekhandelaar in de hoofdstad Windhoek. Een man die over iedereen in de wijde omgeving wel wat handige feitjes – of smeuïge roddels – kon vertellen. De eerste keer dat ik zijn boekhandel binnenliep, benaderde hij mij met de nodige scepsis, zeker toen ik hem na twee minuten al vroeg of hij misschien wat telefoonnummers van Namibische academici voor mij had. Het was mij duidelijk dat de man in de juiste WhatsApp-groepen zat en omdat er een harde

Het Tintenpalast in Windhoek, waar de regering en het parlement van Namibië zetelen. Foto: Diego Delso.

deadline aan mijn onderzoek kleefde, had ik geen tijd te verliezen. Ik legde hem uit dat ik een bachelor geschiedenis aan de Universiteit Leiden had voltooid, dat mijn bachelorscriptie over anti-koloniaal verzet in Frans Equatoriaal Afrika ging en dat ik nu, totaal gegrepen door de absurde en turbulente geschiedenis van het continent, een master in Afrikaanse Studies volgde. Na voltooiing van mijn bachelor kon ik kiezen tussen een master koloniale geschiedenis (waarbij ik ook de geschiedenis van werelddelen die me minder interesseerden nogmaals moest doorlopen) of een master Afrikaanse Studies (waarbij mij beloofd werd dat ik me volledig kon toewijden op de geschiedenis van het continent). Ik koos voor de tweede optie en schreef me in voor de tweejarige, Engelstalige Research Master African Studies aan de Universiteit Leiden. De belofte werd al in het eerste semester gebroken: we werden opgeleid tot Afrikanisten en hielden ons daarom vooral bezig met hedendaagse Afrikaanse politiek en internationale betrekkingen – middels antropologische en sociologische methoden. Prima, dacht ik al snel: het kan nooit kwaad om de dingen eens vanuit een andere invalshoek te bekijken. Toen ik me voor iedere nieuwe essayopdracht alsnog vastbeet in de geschiedenis van het opgegeven onderwerp (de natuurlijke reactie van iedere

‘Door het koloniale verleden woont er vandaag de dag nog een aanzienlijke Duitse gemeenschap in Namibië’

historicus), ontdekte ik dat het sowieso onmogelijk is om een onderwerp te doorgronden zonder de hedendaagse maatschappelijke resonanties in acht te nemen. Dat mijn medestudenten met antropologieachtergrond die wetenschap andersom weigerden toe te passen – de geschiedenis in acht nemen bij studies naar huidige problemen – brak mijn hart, maar deze problematische halsstarrigheid is al eeuwen een twistpunt in de academische sfeer.

Genocide

Tijdens mijn eerste ontmoeting met de boekhandelaar gaf hij mij het telefoonnummer van een Namibische student die – zoals bleek tijdens de lunchafpraak die volgde – meer over zichzelf en over zijn plannen met mij te vertellen had dan over de geschiedenis van zijn vaderland. Omdat ik een kettinkje met een kruisje en een smalle zilveren ring droeg in Namibië, was het echter niet moeilijk om me uit die situatie te redden. Ik ben noch christelijk, noch getrouwd, maar de student accepteerde mijn beleefde afwijzing en ik ging terug naar de boekhandelaar om hem uit te horen over zijn meer professionele contacten. Hij sprak altijd Engels, ook tegen zijn klanten, maar vanwege zijn Duitse naam besloot ik de gok te wagen en hem een anekdote te vertellen in het Duits. Dat was daadwerkelijk een waagstuk, want als de beste man een Namibiër met een Duitse naam zou zijn, dan had ik direct al mijn kansen verspeeld. Namibië stond tussen grofweg 1885 en 1915 namelijk bekend als *Deutsch-Südwestafrika*: een Duitse kolonie waar zoveel mogelijk waardevolle mineralen uit de grond getrokken werden voordat het Duitse koloniale bestuur er een genocide op de Herero en de Nama pleegde. Overigens vormt deze eerste volkerenmoord van de twintigste eeuw een episode die in Europa maar weinig bekend is,

Links: Engels is de officiële taal van Namibië, maar in feite is het land meertalig. De lezers van deze bordjes worden aangesproken in het Duits, Afrikaans en Oshivambo. Onder: Overlevende Herero na een ontsnapping door de woestijn tijdens de genocide, omstreeks 1907.

als gevolg van een succesvol staaltje onder-het-tapijt-wegmoffelen van de geschiedenis. Door dit koloniale verleden woont er vandaag de dag nog een aanzienlijke Duitse gemeenschap in Namibië en kun je in december overal glühwein kopen. Hoewel weinig mensen daar trek in hebben als het buiten 40 graden is. Het zal geen verrassing zijn dat de Duitse aanwezigheid veel Namibiërs nog steeds tegen de borst stuit. Vooral voor de gemeenschappen van de Herero en de Nama is het uiterst pijnlijk dat de cafés in de kustplaats Swakopmund wél *Schwarzwälder Kirschtorte* bij de lunch serveren, maar geen biltong (gedroogd ►

vlees, een relatief goedkope lekkernij in Zuidelijk Afrika) of rauwe melk (een basisbehoefte voor een seminomadisch veedrijvend volk zoals de Herero).

Gelukkig voor mij had de boekhandelaar in Windhoek inderdaad Duitse roots en leefde hij helemaal op bij het horen van de taal van de onderdrukker. Zo gaf hij me uiteindelijk, tijdens mijn laatste bezoek aan zijn winkel, de contactgegevens van Gerson Uaripi Tjihenuna. Die laatste is president van de United Nations Association of Namibia (de Namibische tak van de wereldfederatie van VN-organisaties) en directeur van het kantoor van de voorzitter van de Namibische Nationale Vergadering. Ondanks dat mijn hekel aan mobiele telefoons zo groot is dat ik mijn beste vriendin nog niet eens voor de lol zou bellen, toetste ik het Namibische nummer in. Uaripi Tjihenuna nam meteen op en was al evenzeer geïnteresseerd in een ontmoeting. Zonder vooropgezet plan, werd de afspraak uiteindelijk een interview met hem en zijn goede vriend, de Namibische socioloog (mét doctorstitel van de Binghamton University in New York) Kavazeua Festus Ngaruka. Onder het genot van een paar *fresh juices (if you'd please)* vertelden de twee heren over hun ervaringen met het gebruiken en misbruiken van historische informatie in huidige politieke kwesties. Nadat ik beloofd had dat mijn scriptie onder embargo in de universiteitsdatabase opgenomen zou worden – waarmee derde partijen de thesis niet kunnen inzien op het wereldwijde web – deelden ze ook hun ongezoeten mening over de heersende politieke elite met me. Het merendeel hiervan behoort tot de Ovambo en negeert het koloniale leed van andere Namibische groepen omdat zij er zelf destijds simpelweg nauwelijks bij betrokken waren. Waar de Ovambo wel actief in participeerden was de oorlog tegen Zuid-

De huidige president van Namibië is Hage Geingob. Sinds 2015 bekleedt hij het ambt. Hij is de derde president sinds de onafhankelijkheid van 1990.

Afrika die in de jaren zestig begon en in 1990 eindigde met het uitroepen van een onafhankelijk Namibië. Die periode vormt het tweede koloniale intermezzo dat de huidige Namibische Republiek doorleefd heeft en dat door de introductie van het Zuid-Afrikaanse apartheidssysteem niet veel beter was dan het Duitse tijdperk.

Struikelend over standbeelden

Ik merkte op dat deze recente historie alom herdacht wordt in de openbare ruimten van Namibië. Je struikelt over de standbeelden van de eerste Namibische presidenten en de monumenten die de absolute *glory to our freedom fighters* verkondigen. Uaripi Tjihenuna en Ngaruka gaven me hierin direct gelijk. Ik vroeg hun waarom de pre-koloniale geschiedenis van hun land zo overschaduwd wordt door bovengenoemde twintigste-eeuwse gebeurtenissen. Hun antwoorden gaven me een inkijkje in de concrete maatschappelijke voordelen die er zijn voor hen die de politieke elite en de hiermee verbonden geschiedenis steunen (een fenomeen dat helaas vaker voorkomt op het Afrikaanse continent). Nippend aan mijn sapje, dat ik eigenlijk niet bijster *fresh* vond smaken, besepte ik dat dit het type controversiële uitspraken was dat ik absoluut in mijn scriptie moest verwerken.

In de maanden vóór mijn bezoek aan Namibië, was ik in Bazel (Zwitserland) en in Wuppertal (Duitsland) geweest voor archiefonderzoek. Daar analyseerde en vergeleek ik de documenten die Duitse missionarissen bijhielden in Zuidwest-Afrika (het huidige Namibië werd vóór de kolonisatie simpelweg aangeduid met de geografische positie van het gebied op de wereldkaart). Wat ik mijn nieuwe connecties in het Tintenpalast niet had verteld, was dat de pre-koloniale Namibische geschiedenis altijd al het onderwerp van mijn masterscriptie vormde. Het feit dat slechts bepaalde personen en perioden herdacht en vereerd worden in het land, wat gerust een gemanipuleerde weergave van de nationale geschiedenis genoemd kan worden, boeide mij al vanaf de eerste colleges in Leiden waarin Zuidelijk Afrika behandeld werd. Naarmate mijn onderzoek vorderde, begreep ik steeds beter hoe geschiedenis een politiek wapen kan zijn. Het maatschappelijke onrecht dat daaruit voortvloeit in de huidige Namibische samenleving, motiveerde mij om deze situatie aan de kaak te stellen. Tegelijkertijd raakte ik steeds meer geïnteriseerd door de manieren waarop de verschillende Namibische bevolkingsgroepen allemaal hun eigen geschiedenis herdenken en hun eigen helden vereren: binnen de grenzen die door de overheid gesteld zijn, worden kosten noch moeite gespaard om cultuur en historie te vieren.

De jaarlijkse erfgoedfeesten die ik mocht meemaken in Windhoek, Swakopmund en

Omaruru animeerden alle aanwezigen – van lokale dorpsoudsten tot Chinese toeristen – en het was voor ondergetekende historica niet moeilijk om de betekenis van deze historische vieringen te achterhalen. Immers, ik had reeds SD-kaartjes vol met archiefmateriaal verzameld en ontelbaar veel ooggetuigenverslagen over het prille begin van deze bijeenkomsten doorgespit. Het duiden en analyseren ervan bleek tijdens het schrijven van mijn scriptie toch wel wat lastiger, maar dat zal de uitdaging van het vak zijn.

Omgaan met mensen

De geschiedenis heeft mij tijdens mijn onderzoek letterlijk naar andere werelden gevoerd. De reizen die ik maakte in het kader van mijn scriptieonderzoek had ik voor geen goud willen missen en de ervaringen die ik in de afgelopen jaren opgedaan heb (de academische kennis over kolonialisme in Zuidelijk Afrika, het succesvolle charmeoffensief om het Namibische parlement binnen te komen en de praktische skills om dubieuze studenten te ontwijken) komen me sowieso ook later nog van pas. En reken maar dat ik binnenkort tijdens het sollicitatieproces voor een PhD-positie zal noemen dat ik tijdens mijn studie methoden uit verschillende disciplines gebruikt heb. Ik mag me dan wel geërgerd

‘Mijn masterscriptie was een stuk minder relevant geweest als ik me alleen in de Namibische geschiedenis verdiept zou hebben’

hebben aan de werkwijze van de niet-historici bij de opleiding African Studies, toch moet ik toegeven dat mijn masterscriptie een stuk minder relevant geweest was als ik me alleen in de Namibische geschiedenis verdiept zou hebben. Juist de combinatie van heden en verleden, van politiek-maatschappelijke issues en historische kwesties, bevestigt het nut van historisch onderzoek. Waar ik tijdens mijn bachelor geschiedenis alleen leerde hoe ik oude handschriften van overleden sleutelfiguren moet ontcijferen, leerde ik tijdens mijn Research Master ook hoe ik met levende mensen om moet gaan. Niet omdat een professor op een whiteboard schreef wat de beste aanpak was, maar omdat ik daartoe gedwongen werd tijdens mijn studie. IJverig netwerken en als onderzoeker navigeren tussen verschillende identiteiten passen meer bij antropologisch dan bij historisch onderzoek. Had ik ooit tot de boekhandelaar door kunnen dringen als ik mijn Germaanse gezicht niet had opgezet? Maar ach, als ik mijn medestudenten en professoren zo kan overtuigen dat geschiedenis ook waardevol en nuttig is voor het heden, dan drink ik daar nog een *fresh juice* op. ■

Boven: Je kunt de geschiedenis bijna zien veranderen in Namibië. Dit ruiterstandbeeld stond decennialang tegenover de Christuskerk in Windhoek. Het monument werd opgericht ter nagedachtenis aan de gevallen Duitsers in de oorlog tegen de Herero en de Nama tussen 1904 en 1907.

Midden: De Namibische regering besloot tot de bouw van een onafhankelijkheidsmuseum tegenover de Christuskerk. Het ruiterstandbeeld moest wijken en werd opgeslagen. Foto: Annemiek de Groot.

Onder: Tegenover de kerk staat nu een standbeeld van Sam Nujoma, de eerste president van de onafhankelijke Republiek Namibië. Foto: Annemiek de Groot.